

КАФЕДРА СТАРОВИННОЇ МУЗИКИ

Орган (індивідуально)

Освітній ступінь	Магістр	Курс	1, 2
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»	Семестр	1, 2, 3
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво» Фортепіано		
Статус	Вибіркова	ECTS	4
		Годин	120
		Індивідуальні	48
		Самостійна робота	72
Семестровий контроль	Залік		

Інформація про викладача

ПІБ	Булибенко Галина Вікторівна, професорка, професорка кафедри старовинної музики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, заслужена діячка мистецтв України.
Профіль викладача	orcid:0000-0002-1062-8796
e-mail	galinabulybenko@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма дисципліни «Орган (індивідуально)» (за вибором) освітнього ступеня «Магістр» розрахована на здобувачів-піаністів, які вже мають органну підготовку – пакет органних дисциплін за вибором на ступені «Бакалавр». Тому подальша робота зі здобувачем спрямована на вдосконалення знань та навичок гри на органі, поглиблення вивчення ним основних стилів і форм світової органної музики, починаючи з раннього бароко до сьогодення, накопичення концертного репертуару та артистизму.

Поруч з вивченням творів всесвітньо відомих композиторів, великий акцент робиться на вивченні творів українських композиторів, часто при підтриманні безпосереднього контакту з авторами. Виконання щойно написаних органних композицій активізує процес творчості авторів та їх творчу зацікавленість.

Метою курсу освітнього ступеня «Магістр» денної форми навчання «Орган (індивідуально)» за вибором здобувача є підготовка кваліфікованих музикантів-органістів, які здібні до самостійної діяльності в галузі сольного виконавства та органної педагогіки у музичних школах. Всі органні дисципліни, які викладаються у здобувачів ознайомчого курсу, спрямовані на накопичення ними достатніх знань на вмінь для подальшого самовдосконалення, на сприяння розвитку органної культури України, постійного підвищення своєї кваліфікації та творчого потенціалу.

Головні завдання курсу «Орган (індивідуально)» (за вибором) освітнього ступеня «Магістр» полягають в удосконаленні здобувачем навичок гри на органі, а саме:

- визначення та навчання засобам виразної гри на інструменті;
- надання необхідних знань музичних стилів та вмінь оперувати в них;
- розвиток артистизму, образного мислення та віртуозності гри для яскравості втілення образу музичного твору;
- швидкої адаптації в складних акустичних умовах залу;
- відвідування занять з учнями-початківцями класу органу;
- пристосування до можливостей будь-якого конкретного органу.

В результаті навчання фахівець **повинен знати:**

- основні органні стилі та відповідний їм репертуар;
- засоби музичної виразності щодо різних стилів органної музики;
- основні типи органів та особливості спілкування з ними;
- технічні засоби органу та доцільне користування ними;
- стильові риси різних інструментів і засоби їх відображення на сучасних органах;
- теоретичні основи гри на органі;
- методи напрацювання навичок самостійної грамотної роботи над музичним твором;
- основні групи голосів та їх взаємозаміни у випадку необхідності;
- темпові особливості стилю та вирішення проблем музичного часу.

В результаті навчання фахівець **повинен вміти:**

- на професійному рівні виконати будь-який органний твір;
- володіти засобами виконавської виразності та технічною майстерністю;
- пристосовуватися до нового інструменту та акустики залу;
- орієнтуватися в різноманітних музичних стилях і жанрах;
- проводити музично-просвітницьку і критичну діяльність;
- максимально використати можливості органу для виконання на ньому стилістично невідповідних йому творів зі стильовими особливостями;
- володіти різними технічними засобами різнотипних органів;
- скласти грамотну реєстровку, відповідну стилю твору;
- мати основні відомості про групи голосів органу та можливості їх взаємозаміни.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.
- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.
- СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання

- ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності.
- ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.
- ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.
- ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.
- ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.
- ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
- ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача
- ПРН 9. Здійснювати ефективне управління мистецькими проектами, зокрема, їх планування та ресурсне забезпечення.
- ПРН 10. Приймати ефективні рішення в галузі культури і мистецтва, аналізувати альтернативи та оцінювати ризики.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

- Тема 1. Поглиблене вивчення творів періоду Ренесансу
- Тема 2. Особливості побудови крупних творів Й.С.Баха та принципів їх інтерпретації
- Тема 3. Робота над аплікатурою в поліфонічних творах різних часів з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання
- Тема 4. Типовість та особливості форми твору, що вивчається
- Тема 5. Романтичний орган та його особливості. Питання взаємозаміни голосів
- Тема 6. Питання чутливого використання штрихів при побудові динаміки
- Тема 7. Питання складання регістрів та їх залежність від національної школи композитора, що написав твір
- Тема 8. Технічна робота над романтичними творами

- Тема 9. Тріо-техніка та особливості роботи з нею. Особливості звуковидобування при грі тріо-хоралів
- Тема 10. Вивчення динамічного та тонального плану твору, мотивної символіки в творах барокового періоду
- Тема 11. Придбання подальших навичок користування швелером та іншими технічними засобами органу
- Тема 12. Вдосконалення навичок зміни мануалів
- Тема 13. Робота над педальною технікою, питання педальної аплікатури
- Тема 14. Фактурні особливості поліфонічних творів та робота над ними
- Тема 15. Особливості складання регістрровок у творах сучасних композиторів
- Тема 16. Виконавські складнощі в інтерпретації музичних форм старовинних авторів та шляхи їх подолання
- Тема 17. Сучасні органи та правила їх використання в творах сучасних авторів. Питання взаємозаміни голосів
- Тема 18. Музична свобода в творах композиторів романтиків. Робота над туше та агогікою
- Тема 19. Вдосконалення педальної техніки та користування технічними засобами органу
- Тема 20. Робота над технікою в віртуозних творах композиторів-романтиків

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

1. Вербальний: інтерактивний (діалог, бесіда).
2. Практичний: аналітична практика.
3. Наочний: демонстрація.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Головною формою контролю при викладанні предмету «Орган (індивідуально)» за вибором для здобувачів-піаністів освітнього ступеня «Магістр» є залік після II та III семестрів. **Поточною формою контролю** роботи здобувача залишаються заняття з викладачем, відкриті виступи в концертах класу, на заліках, а також на концертних майданчиках міст України.

Умови допуску здобувача до заліку:

- відсутність заборгованостей з індивідуальних занять та самостійних завдань.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Виступи на академічних концертах	10
2.	Виступи в концертах класу в навчальному закладі та за його межами	15
3.	Участь у майстер-класах (активна форма), конкурсах, фестивалях, запис відео для участі в онлайн конкурсах та інших творчих проєктах	10
4.	Участь у майстер-класах (пасивна форма), семінарах, практикумах, що присвячені проблемам ансамблевого виконавства	10
5.	Відвідування культурно-мистецьких заходів з подальшим аналізом	5
6.	Залік	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань здобувачів

Оцінка 90–100–А– відмінно – Здобувач систематично відвідує заняття, якісно працює над творами своєї програми та повністю її виконав. Він творчо підходить до роботи з музичними творами. Знання здобувача охоплюють всі предмети ознайомчого курсу органа, він розуміє доцільність їх використання. Здобувач відмінно виконав залікову програму, продемонстрував знання різних музичних стилів та в повній мірі володіє виконавською майстерністю, має концертну практику, творчо підходить до питань адаптації щодо складних акустичних умов залу, складанню грамотного, стильового реєстрування.

Оцінка 82–89–В– добре – Здобувач систематично відвідує заняття, якісно працює над творами своєї програми та повністю її виконав. Він творчо підходить до роботи над музичними творами. Знання здобувача охоплюють всі предмети ознайомчого курсу органа, він розуміє доцільність їх використання. Здобувач дуже добре виконав залікову програму, продемонстрував знання різних музичних стилів та в певній мірі володіє виконавською майстерністю, має концертну практику, творчо підходить до питань адаптації щодо складних акустичних умов залу, може грамотно скласти відповідне стильове реєстрування.

Оцінка 74–81–С– добре – Здобувач систематично відвідує заняття, якісно працює над творами своєї програми та повністю її виконав. Він грамотно підходить до роботи над музичними творами. Знання здобувача охоплюють всі предмети ознайомчого курсу органа, він розуміє доцільність їх використання. Здобувач добре виконав залікову програму, продемонстрував знання різних музичних стилів та в певній мірі володіє виконавською майстерністю, має концертну практику, може пристосуватися до складних акустичних умов залу та грамотно скласти відповідне стильове реєстрування.

Оцінка 64–73– D – задовільно – Здобувач не систематично відвідує заняття, формально працює над творами своєї програми та не повністю виконує її. Знання здобувача не відповідають вимогам знань предметів ознайомчого курсу органа, він не розуміє доцільність їх використання. Здобувач задовільно виконав залікову програму, погано володіє виконавською майстерністю, не має концертної практики, не може грамотно скласти відповідне стилю реєстрування.

Оцінка 60–63– E – задовільно – Здобувач погано відвідує заняття, майже не працює над творами своєї програми та неповністю її виконав. Знання здобувача не відповідають рівню «магістр», він не розуміє доцільність їх використання. Здобувач задовільно виконав залікову програму, лише в певній мірі володіє виконавською майстерністю, не має концертної практики, формально підходить до питань адаптації щодо складних акустичних умов залу, складання стильового реєстрування.

Оцінка 35–59–FX – незадовільно – Здобувач погано відвідує заняття і дуже не якісно працює над творами своєї програми. Програму навчання не виконав. Він формально підходить до своєї роботи над музичними творами. Знання здобувача не відповідають рівню ЗВО, тому він не використовує їх в своїй виконавській праці. Не продемонстрував формальні знання різних музичних стилів.

Оцінка 1–34– F – незадовільно – Здобувач не відвідує заняття і не працює над творами своєї програми. Програму навчання не виконав. Здобувач не мав концертної практики.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь здобувачів у публічних виступах в якості соліста (концерти, музичні фестивалі, міжнародні та вітчизняні конкурси), а також відвідування найрізноманітніших культурно-мистецьких заходів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арнонкур Н. «Музика як мова звуків. Шлях до нового розуміння музики.» (Суми: вид. «Собор», 2002) переклад Приходько І. з видання (Harnoncourt N. Vusik als Klangrede: Wege zu einem neuen Musikverständnis. Salzburg, 1982).
2. Булибенко Г. Стаття "Сторінки з історії органного класу Київської консерваторії", сб. "Українське музикознавство", вип. 25, 1995р.
3. Булибенко Г. Стаття "Арсеній Миколайович Котляревський. Київський період життя", сб. "Українське музикознавство", вип. 29, 1998р.
4. Булибенко Г. «Органна транскрипція камерних творів» (Луцьк «Волинська обласна книгарня» 2012).
5. Булибенко Г. Стаття "Декілька коментарів про органи та органістів України", сб. "Українське музикознавство", вип. 31, 2002р.
6. Булибенко Г., Коростельов В., ст. "Арсеній Котляревський та сучасна українська органна школа", сб. "Академія музичної еліти України", 2004р.
7. Бондаренко М., Динамічна рівновага мелодійного та гармонійного коренів у музиці Й.С.Баха як фактор виховання слуху, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.136-148).
8. Герасимова-Персидська Н., Й.С.Бах та Д.Шостакович, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.33-43).
9. Горюхіна Н., Стиль музики Й.С.Баха, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.19-32).
10. Жаркова В. Історія західної музики: Номо Musicus від античності до бароко: навчальний посібник. Київ : ArtHuss, 2022. 548 с.
11. Епохи історії музики в окремих викладах: навч. посібник: у 2 т. / пер. з нім. та ред.-упоряд. Ю. Семенов. Т. 1 : Арс-антиква. Арс-нова. Гуманізм. Ренесанс. Одеса : Будівельник, 2004. 188 с.
12. Коростельов В. Художні ідеали західного християнства та деякі особливості середньовічного органобудування// Музичне мистецтво і релігія. - К. - 1994.
13. Котляревський А. «Мудрий наставник» (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 11-18).
14. Котляревський А. «Орган в Україні» (жур. «Музика», №2, березень-квітень 1972).
15. Котляревський І. «Темп та його позначки в творах Й.С.Баха» (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 89-99).
16. Пясковський І., Взаємодія модальних та тонально-функціональних принципів у музичному мисленні Й.С.Баха, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 100-110).
17. Сікорська Н. В. Бароко і Романтизм: стиль в дзеркалі клавірної редакції ХІХ століття / Наталія Сікорська // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. пр. / Харків. держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. — Харків, 2008. — Вип. 22. — С. 59—72.
18. Сікорська Н. В. Клавірна музика бароко в редакціях другої половини ХІХ ст.: становлення історично інформованого виконавства : дисертаційне дослідження (на правах рукопису). — Київ, НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2016. — 287 с.

19. Сікорська Н. В. Про особливий тип редакцій клавірної музики Бароко в другій половині XIX — на початку XX століття / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2011. — Вип. 102, кн. 5. — С. 271—290.
20. Сікорська Н. В. Основні аспекти виконавського стилю Бароко: досвід узагальнення з позицій сучасної науки і практики / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2014. — Вип. 109, кн. 6. — С. 96—116.
21. Сікорська Н. В. Редагування клавірної музики Бароко у французьких антологіях XIX ст. / Сікорська Н. В. // Часоп. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2010. — №3 (8). — С. 159—171.
22. Сікорська Н. В. Стильовий аспект нотного письма Бароко крізь призму клавірних редакцій епохи Романтизму / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2008. — Вип. 78. — С. 276—288.
23. Титенко Д. Еволюція клавірних музичних інструментів наприкінці XVII-XVIII ст. / Д.П.Титенко // Традиційне музикування українців у європейському просторі: Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. 11-12 жовтня 2007 р. — К.: ДАККиМ, 2008. — С.132-140
24. Фоменко Н. В. «Stylus phantasticus» на прикладі музики Матіаса Векмана. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. статей. Вип. 102. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2011. С. 225—242.
25. Фоменко Н. В. «Stylus phantasticus»: про ритмічну свободу в клавірній музиці епохи Бароко. Київське музикознавство : зб. статей. Вип. 40. Київ, 2011. С. 13—22.
26. Фоменко Н. В. Фактура та артикуляція в «Stylus phantasticus» XVI століття: особливості організації фактури. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. статей. Вип. 108: Механізми новацій у музичній творчості. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2013. С. 153—165.
27. Фоменко Н. В. Імпровізаційна складова у виконанні добахівських токат. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. статей. Вип. 109: Старовинна музика — сучасний погляд. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2014. С. 163—173.
28. Фоменко Н. В. Афект в теорії та виконавській практиці «Stylus phantasticus» (на прикладі «Хроматичної фантазії» Й. С. Баха). Культура і сучасність : альманах. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2019. № 2. С. 130—136.
29. Фоменко Н. В. Дисонанс у системі виразових засобів і виконавській практиці клавірного мистецтва Бароко. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журнал. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2020. Вип. № 2—3 (47—48). С. 151—167.
30. Цирікус О., Про «експериментаторство» Й.С.Баха як відображення тенденцій епохи, (зб. «Бах і сучасність», Київ, “Музична Україна”, 1985, стор.80-88) .
31. Шабалтіна С. М. Авторські вказівки та виконавська свобода в музиці Бароко і сучасності // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського: Музично-творчий процес: наукові рефлексії: [зб. статей].— К., 2008. — Вип. 72.— С.192-200.
32. Шабалтіна С. М. Вплив клавірного мистецтва минулого на сучасне фортепіанне виконавство // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. — К., 2011. — Вип.102.— С.291-303. — (Серія «Старовинна музика: сучасний погляд»: кн.5).
33. Шабалтіна С. М. До питання про жанрові витоки клавірної токати і сонати // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського: Жанр як категорія музичної творчості: [зб. статей].— К., 2009. — Вип.81. — С.147-152.

34. Шабалтіна С. М. Ритмічна свобода як засіб виразності в клавесинній музиці 17-18 ст. // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. – К., 2007. – Вип. 61.– С.186-194. – (Серія «Старовинна музика: сучасний погляд»: кн.3).
35. Шабалтіна С. М. "Токата" чи "Прелюдія"? Історія однієї назви. – Старовина музика. – 2010. – №3(49) – С. 10-13.
36. Шадріна-Личак О.В. Генерал-бас, або мистецтво акомпанементу: до проблеми виконання ансамблевої музики барокової доби / О. Шадріна-Личак // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: [зб. статей]. – К., 2009. – Вип. 88. – Част. I. – С. 107-116. – (Серія "Старовинна музика: сучасний погляд": кн. 3).
37. Шадріна-Личак О. В. Про використання прикрас в епоху бароко. // Київське музикознавство: культурологія та мистецтвознавство (До 150-річчя Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра); зб. статей. – К., 2017. № 55. - С. 101-111.
38. Adelung W., Einführung in den Orgelbau, VEB Breitkopf & Härtel, Musikverlag, Leipzig, 1972.
39. Bach C. Ph. E. Versuch über die wahre Art das Klavier zu spielen. Vol. 1-2 / C. Ph. E. Bach. – Faksimile-Nachdruck der I. Auflage, Berlin 1753 und 1762 . – VEB Breitkopf & Härtel Musikverlag Leipzig, 1981. – 343 p., Nachwort.
40. Bukofzer M. Music in the Baroque Era, from Monteverdi to Bach. – New York : Norton and Company Inc., 1947.
41. Busch H., Zur Interpretation der französischen Orgelmusik, Merseburger Verlag, EM1136.
42. Couperin F. L'Art de toucher le clavecin / F. Couperin // Méthodes et Traités: Série I: France 1600-1800: Clavecin. – En 2 volumes. – Facsimile ed. J. M. Fuzeau. – Courlay, France, 2002. – Vol. I. – P. 161–181.
43. Dolmetsch A. The interpretation of the music of the XVIIth and XVIIIth Centuries revealed by contemporary evidence. – London: Novello, 1946. – 493 p.
44. Donington R. Baroque music: style and performance / R. Donington. – London: Faber & Faber, 1992. – 206 p.
45. Ferguson H. Keyboard Interpretation. – London : Oxford University Press, 1975. – 222 p.
46. Klinda F., Organova interpretacia, OPUS, Bratislava, 1949.
47. Matthaei K., Vom Orgelspiel, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1921.
48. Riemann H., Handbuch der Orgel, M.Hesses Verlag, Berlin 1922.
49. Spitta Ph., J.S.Bach, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1921.
50. Hartmann F., Handbuch Orgelmusik, Komponisten, Werke, Interpretation, Bärenreiter–Verlag, 2002.
51. Fischer W., Der Organist und sein Instrument, // Wege zur Orgel, s. 182-205, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Berlin 1987.
52. Ottenberg H. Ein Streifzug durch ein Jahrtausend Orgelmusik // Wege zur Orgel, s. 84-143, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Berlin 1987.